Kestäviä liiketoimintamalleja ruokajärjestelmille

6.2.2025

Nykyinen ruokajärjestelmä kohtaa merkittäviä haasteita, sillä kasvava elintarvikkeiden kysyntä, ympäristövaikutusten vähentämisen tarve sekä lisääntynyt tietoisuus ruoantuotannon sosiaalisista ja eettisistä vastuista vaativat yrityksiä löytämään uusia ratkaisuja kestävämpien ruokajärjestelmien kehittämiseen. Mechthild Donner ja Hugo de Vries tarkastelevat tätä aihetta artikkelissaan *"Business models for sustainable food systems: a typology based on a literature review"*. Heidän tutkimuksensa esittelee yhdeksän erilaista liiketoimintamallityyppiä, jotka voivat edistää kestävämmän ruokajärjestelmän kehittymistä.

Donnerin ja de Vriesin kirjallisuuskatsauksessa analysoitiin 37 artikkelia, joissa käsiteltiin liiketoimintamallien soveltamista ruokajärjestelmien kestävyyden lisäämiseen. Tutkimuksessa tunnistettiin yhdeksän liiketoimintamallityyppiä:

- **Kiertotalousmallit** (*Circular business models*): Näissä malleissa ruokahävikkiä ja maatalouden sivutuotteita vähennetään tai hyödynnetään uudelleen esimerkiksi biotalouden periaatteiden mukaisesti.
- **Paikalliset ja sosiaaliset ruokaverkostot** (*Place-based and social food networks*): Mallit korostavat pienten tuottajien ja kuluttajien suoria yhteyksiä sekä paikallisten resurssien ja osaamisen hyödyntämistä.
- **Uudistavat liiketoimintamallit** (*Disruptive business models*): Näissä liiketoimintamalleissa pyritään radikaaleihin muutoksiin, kuten uusien proteiininlähteiden laajamittaiseen hyödyntämiseen ruoantuotannossa.
- **Uudet logistiikka- ja verkkoruoanjakelumallit** (*New logistics or online food distribution models*): Esimerkiksi uudenlaiset verkkopohjaiset ruoanjakelu- ja logistiikkaratkaisut, jotka yleistyivät ja kasvoivat merkittävästi COVID-19-pandemian aikana.
- **Alueelliset ruokakonsortiot ja -hubit** (*Regional food consortia, food labs and food hubs*): Tässä mallissa alueellinen yhteistyö yksityisten ja julkisten toimijoiden välillä luo synergioita ja yhteisiä liiketoimintastrategioita kestävyyden edistämiseksi.
- **Kohtuuteen perustava liiketoimintamalli** (*Sufficiency business models*): Mallissa ruoankäyttöä pyritään suuntaamaan kestävämpään suuntaan esimerkiksi kasvipohjaisten ruokavalioiden avulla.
- **Monimuotoiset liiketoimintamallit** (*Inclusive business models*): Yrityksen arvoketjuissa hyödynnetään matala- ja keskituloisten yhteisöjen osaamista ja työpanosta, esimerkiksi pienviljelijöinä tai työntekijöinä. Tämä edistää taloudellista osallisuutta ja kestävää kehitystä vastuullisten toimintatapojen avulla.
- **Perhekeskeiset liiketoimintamallit** (*Family business models*): Perheyritysten liiketoimintamallissa

korostuvat usein arvot ja tunteet, jotka voivat toimia keskeisinä tekijöinä sitoutumisessa kestävämpiin ja vastuullisempiin tuotantotapoihin.
- **Keskeisessä asemassa olvien yritys liiketoimintamallit** (*Focal company business models*): Malli, jossa edelläkävijäyritykset toimivat kestävyyden edistämisessä esimerkkeinä muille toimijoille.

Käytännön ratkaisuja kestävyyden edistämiseen

Artikkelin mukaan yritysten kestävää toimintaa edistetään tehokkaimmin yhteistyöhön perustuvilla toimintatavoilla, kestävyyttä korostavalla strategialla sekä vastuullisuuteen sitoutumisella. Kiertotalouden periaatteita noudattavat ratkaisut, kuten ruokahävikin vähentäminen sekä kuluttajien tietoisuuden lisääminen ja kestävien kulutustottumusten edistäminen markkinointi- ja viestintätoimenpiteiden avulla ovat keskeisiä kestävien liiketoimintamallien elementtejä.

Julkaisussa tuodaan esille myös useita alueita, joissa tarvitaan lisätutkimusta. Näihin kuuluvat muun muassa esitettyjen liiketoimintamallien soveltaminen erilaisiin toimintaympäristöihin, kulttuuristen tekijöiden vaikutusten arviointi sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön kehittäminen kestävien strategioiden luomiseksi.

Yhdeksän esitettyä liiketoimintamallityyppiä tarjoavat konkreettisia keinoja yrityksille ja päättäjille vastata kestävän kehityksen haasteisiin. Näiden mallien yhdistäminen ja sopeuttaminen paikallisiin tarpeisiin voivat olla ratkaisevassa roolissa kestävien ruokajärjestelmien rakentamisessa.

Artikkeli on kirjoitettu osana Euroopan Unionin rahoittamia FOODPathS (Co-creating the prototype ‘Safe and Sustainable FOOD Systems PArTnersHip’) -projektia.

Terhi Junkkari
yliopettaja, projektipäällikkö FOODPathS (GA N°101059497) -projekti
SeAMK

Lähde

Donner, M., & de Vries, H. (2023). Business models for sustainable food systems: A typology based on a literature review. *Frontiers in Sustainable Food Systems, 7*, Article 1160097. https://doi.org/10.3389/fsufs.2023.1160097